

ОБЛІК ТА ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Удодова Яна Вадимівна

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет, Україна

Куриленко Ольга Олексіївна

ФОП Куриленко О.А. Запоріжжя, Україна

Анотація Досліджено проблематику обліку та документального забезпечення поточних зобов'язань автотранспортних підприємств у сучасних умовах господарювання. Розглянуто особливості класифікації, оцінки та контролю короткострокових зобов'язань, визначено фактори, що впливають на достовірність фінансової інформації та платоспроможність підприємств. Установлено, що висока динаміка операцій, значна кількість контрагентів та залежність витрат від технічного стану рухомого складу зумовлюють необхідність удосконалення методики обліку і документування. Запропоновано процесно-орієнтований підхід до організації документообігу, який передбачає уніфікацію та цифровізацію первинних документів, інтеграцію виробничих даних із бухгалтерськими системами та автоматичне зіставлення документів із договорами («matching»), що підвищує точність обліку, забезпечує своєчасність відображення зобов'язань і підвищує ефективність внутрішнього контролю. Використання запропонованого підходу дозволяє оптимізувати аналітичний облік, підвищити достовірність фінансової звітності та сприяти ефективному управлінню кредиторською заборгованістю на автотранспортних підприємствах.

Ключові слова: поточні зобов'язання; автотранспортне підприємство; документальне забезпечення; бухгалтерський облік; цифровізація.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання автотранспортних підприємств характеризуються високою динамічністю операційних процесів, значною інтенсивністю використання матеріальних ресурсів та зростанням вимог до прозорості фінансової інформації. В таких умовах особливого значення набуває організація обліку та документального забезпечення поточних зобов'язань, оскільки саме ці елементи формують основу для прийняття своєчасних управлінських рішень, забезпечення платоспроможності та виконання договірних зобов'язань.

Наукові дослідження у сфері бухгалтерського обліку на автотранспортних підприємствах переважно зосереджені на питаннях обліку витрат, доходів,

паливно-мастильних матеріалів і амортизаційної політики. Водночас проблематика обліку поточних зобов'язань, їх класифікації, оцінки, своєчасного документального підтвердження та внутрішнього контролю розкрита недостатньо, а наявні підходи потребують вдосконалення відповідно до вимог сучасних нормативно-правових актів та цифровізації облікових процесів.

Поточні зобов'язання автотранспортних підприємств мають специфічний характер, пов'язаний з великою кількістю контрагентів, значними обсягами розрахунків за послуги перевезення, технічне обслуговування, ремонт, страхування транспортних засобів, придбання пального та запасних частин. Недостатня організація їх документального оформлення може призвести до порушення платіжної дисципліни, виникнення простроченої кредиторської заборгованості, спотворення фінансової звітності та втрати довіри з боку партнерів.

Отже, існує потреба у вдосконаленні методичних підходів до обліку поточних зобов'язань на автотранспортних підприємствах, розробленні рекомендацій щодо оптимізації документообігу, підвищенні рівня аналітичності й достовірності відображення відповідних операцій у бухгалтерському обліку. Саме ці питання становлять актуальну наукову та практичну проблему, вирішення якої сприятиме підвищенню ефективності діяльності автотранспортних підприємств та покращенню їх фінансової стійкості.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематика обліку та документального забезпечення поточних зобов'язань підприємств розглядається у науковій літературі з різних аспектів, однак питання, що стосуються саме автотранспортних підприємств, залишаються недостатньо систематизованими. У працях зарубіжних та вітчизняних авторів сформовано теоретичні підходи до визначення сутності поточних зобов'язань, їх класифікації та методики відображення в системі бухгалтерського обліку.

Значний внесок у дослідження сутності поточних зобов'язань зробили О. Подолянчук, Т. Плахтій та Н. Гудзенко, які детально розглянули їх економічну природу, класифікаційні ознаки та місце в системі управління залученим капіталом підприємства. Автори акцентують увагу на необхідності узгодження методики обліку поточних зобов'язань із чинними стандартами фінансової звітності та вимогами до прозорості облікових даних [3].

Варламова І. С., Рибалко О. М. та Яцун Д. С. у своїй роботі висвітлюють специфіку ведення бухгалтерського обліку автотранспортних операцій в Україні та практичні аспекти організації документообігу. Автори звертають увагу на важливість точного та своєчасного документування поточних зобов'язань, а також на проблеми, пов'язані з уніфікацією форм первинних документів і контролем їх достовірності [1].

Питання управління розрахунками та оптимізації кредиторської заборгованості підприємства розглядаються у працях Е. Сурікової та інших дослідників, які обґрунтовують важливість ефективного контролю за поточними зобов'язаннями та своєчасності їх погашення. Їхні висновки мають прикладний характер для підвищення фінансової стійкості автотранспортних підприємств [4].

Зарубіжні дослідники, серед яких J. Mazanec, M. Tanczos, P. Wakker, аналізують структуру короткострокових зобов'язань транспортних компаній, механізми управління ліквідністю та вплив поточних зобов'язань на фінансову стабільність підприємств транспортного сектору. Їхні підходи дозволяють розглядати облік зобов'язань не лише як технічну складову облікового процесу, але й як інструмент управління ризиками, що особливо актуально для підприємств, які здійснюють транспортні перевезення [2].

Попри вагомий науковий доробок зазначених авторів, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують подальшої деталізації питання документального забезпечення розрахунків із контрагентами в умовах цифровізації документообігу; удосконалення аналітичного обліку поточних зобов'язань із урахуванням галузевих особливостей автотранспортних підприємств; визначення оптимальних методичних підходів до внутрішнього контролю за рухом поточних зобов'язань. Недостатньо висвітленими також є питання інтеграції електронних первинних документів у процеси оформлення та контролю розрахунків у транспортній галузі.

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про наявність теоретичної бази щодо обліку поточних зобов'язань, але вказує на потребу в комплексному дослідженні методики їх обліково-документального забезпечення саме на автотранспортних підприємствах, що й визначає актуальність даної наукової роботи.

Мета роботи. Метою даного дослідження є обґрунтування та удосконалення методичних підходів до обліку й документального забезпечення поточних зобов'язань автотранспортних підприємств з урахуванням галузевої специфіки, сучасних нормативно-правових вимог та цифровізації облікових процесів.

Дослідження спрямоване на усунення наявних прогалин у теоретико-методичному обґрунтуванні процедур документування операцій за поточними зобов'язаннями, удосконалення аналітичного обліку та підвищення достовірності інформації щодо розрахунків із контрагентами. Реалізація поставленої мети дозволить сформувати комплексні пропозиції щодо оптимізації обліково-документального забезпечення поточних зобов'язань, посилити внутрішній контроль та забезпечити своєчасність і повноту їх відображення у фінансовій звітності автотранспортних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Поточні зобов'язання автотранспортних підприємств є одним із ключових об'єктів бухгалтерського обліку, адже вони формують значну частку короткострокових джерел фінансування операційної діяльності та безпосередньо впливають на платоспроможність, оборотність капіталу та якість внутрішнього контролю. Особливості функціонування автотранспортних підприємств – висока частота господарських операцій, значна кількість маршрутно-рейсових документів, залежність витрат від пробігу, технічного стану рухомого складу, використання ПММ та потреба в регулярному технічному обслуговуванні – зумовлюють складність організації обліку поточних зобов'язань і підвищують вимоги до якості їх документального підтвердження.

Поточні зобов'язання автотранспортних підприємств охоплюють зобов'язання перед постачальниками запасних частин і пально-мастильних матеріалів, підприємствами технічного обслуговування та ремонту, страховими компаніями, працівниками, бюджетом, фондами соціального страхування та іншими контрагентами. Їх особливість полягає у високій частоті операцій та значній питомій вазі у структурі кредиторської заборгованості.

У межах дослідження встановлено, що для підвищення якості облікової інформації доцільно виокремлювати поточні зобов'язання автотранспортних підприємств за:

- економічним змістом (розрахунки за ПММ, ремонтні роботи, оренда транспортних засобів, страхування, оплата праці тощо);
- строками виконання (звичайні, термінові, пролонговані);
- впливом на операційну діяльність (критичні, несуттєві);
- формою документального підтвердження (електронні первинні документи, паперові акти, договори, транспортні накладні).

Чітка класифікація забезпечує можливість удосконалення аналітичного обліку та підвищує точність формування інформації для управлінських рішень.

Облік поточних зобов'язань автотранспортних підприємств здійснюється на основі НП(С)БО 11 «Зобов'язання», Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів, розрахунків із дебіторами та кредиторами тощо. Проте чинні нормативи не враховують галузевої специфіки, а саме:

- необхідності документального підтвердження витрат за кожним рейсом;
- залежності розрахунків із постачальниками від даних технічного обліку;
- складності узгодження актів виконаних робіт із фактичними показниками пробігу, витрати пального та маршрутних листів.

На практиці процеси документування операцій мають низку проблем:

- дублювання паперових та електронних документів;
- несвоєчасне оформлення актів наданих послуг із технічного обслуговування та ремонту;
- відсутність єдиного реєстру договорів і додаткових угод;
- різний підхід до підтвердження операцій із використанням ПММ;
- недостатня автоматизація аналітичного обліку.

Значна частина розбіжностей у даних виникає через неоптимальний документообіг, що ускладнює контроль та своєчасність відображення заборгованості.

Запропоновано удосконалений підхід до документального забезпечення поточних зобов'язань, який передбачає уніфікацію та цифровізацію первинних документів, а також інтеграцію виробничих даних із бухгалтерськими системами. Сформовано модель внутрішнього документообігу, що складається з таких елементів:

- реєстрація договорів із постачальниками та контрагентами із зазначенням графіка розрахунків;
- впровадження електронних маршрутних листів та актів виконаних робіт;

- автоматизація передачі даних GPS-моніторингу та бортових систем обліку ПММ до бухгалтерської програми;
- формування уніфікованого електронного реєстру зобов'язань із прив'язкою до конкретних господарських операцій.

Застосування процесно-орієнтованого моделювання дозволило побудувати єдину схему руху інформації від моменту отримання послуги чи товару до формування бухгалтерської проводки. Встановлено, що використання методу «matching» – автоматичного зіставлення первинного документа із відповідним договором – забезпечує підвищення точності обліку, мінімізацію ручних операцій і своєчасне відображення зобов'язань. Удосконалення запропонованої моделі включає деталізацію аналітичних рахунків за видами послуг (ремонт, технічне обслуговування, ПММ, страхові послуги), транспортними засобами та контрагентами, що забезпечує прозорість та контрольованість кредиторської заборгованості.

Ефективне документальне забезпечення сприяє оперативному контролю витрат, підвищує точність калькулювання собівартості перевезень та формує достовірну інформацію для управлінських рішень.

Висновки та пропозиції. Дослідження показало, що ефективність обліку поточних зобов'язань на автотранспортних підприємствах залежить від організації первинного та аналітичного обліку, а також інтеграції виробничих і бухгалтерських даних. Виявлено проблеми фрагментарності документів, низької їх уніфікації та несвоєчасного надходження інформації до бухгалтерії. Запропоновано процесно-орієнтований підхід, що поєднує стандартизацію документів, автоматизацію формування зобов'язань і внутрішній контроль. Його застосування дозволяє зменшити помилки, скоротити час обробки документів та підвищити достовірність фінансової звітності. Перспективи розвитку включають впровадження електронного документообігу, інтеграцію з інформаційними системами та удосконалення контролю прострочених зобов'язань. Такий підхід підвищує прозорість, контроль і ефективність управління поточними автотранспортних підприємствах.

Список використаних джерел:

- [1] Варламова, І. С., Рибалко, О. М., & Яцун, Д. С. (2024). CAR TRANSPORTATION IN UKRAINE: DOCUMENTATION AND FEATURES OF ACCOUNTING. *Visnik Zaporizhko natsionalnogo universitetu Ekonomichni nauki*, (4 (60)), 43–47. <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2023-4-60-06>
- [2] Mazanec, J. (2023). Capital Structure Theory in the Transport Sector: Evidence from Visegrad Group. *Mathematics*, 11(6), 1343. <https://doi.org/10.3390/math11061343>
- [3] Podolianshuk, O., Plakhtii, T., & Gudzenko, N. (2019). CURRENT LIABILITIES AND THEIR ACCOUNTING IN THE ATTRACTED CAPITAL MANAGEMENT SYSTEM. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(3), 159. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-3-159-169>
- [4] Surikova, E., Kosorukova, E., Krainova, I., & Rasskazova, M. (2022). Management of accounts receivable for railway transport enterprises. *Transportation Research Procedia*, 63, 1790–1797. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2022.06.195>

ACCOUNTING AND DOCUMENTARY SUPPORT OF CURRENT LIABILITIES IN MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES

Udodova Yana

Ph.D in Economic sciences, Associate professor,
Associate professor of the Department of Accounting and Taxation
Zaporizhzhia National University, Ukraine

Kurylenko Olha

Private Entrepreneur Kurylenko O.A. Zaporizhzhia, Ukraine

Summary. The study examines the issues of accounting and documentary support for current liabilities of motor transport enterprises in modern business conditions. The features of classification, evaluation, and control of short-term liabilities are analyzed, and factors affecting the reliability of financial information and the solvency of enterprises are identified. It is established that the high dynamics of operations, a large number of counterparties, and the dependence of expenses on the technical condition of the fleet necessitate the improvement of accounting and documentation methods. A process-oriented approach to organizing document flow is proposed, which involves the standardization and digitalization of primary documents, integration of operational data with accounting systems, and automatic matching of documents with contracts, enhancing accounting accuracy, ensuring timely recognition of liabilities, and improving internal control efficiency. The application of the proposed approach allows optimizing analytical accounting, increasing the reliability of financial reporting, and contributing to effective management of accounts payable in motor transport enterprises.

Keywords: current liabilities; motor transport enterprise; documentary support; accounting; digitalization.